The Gleaner

Vol 14 (1977)

Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου»

Γιάννης Καράς

doi: [10.12681/er.372](https://doi.org/10.12681/er.372)

To cite this article:

Καράς Γ. (1977). Ένα αθησαύριστο έντυπο. Η «Επιστολή ενός Γραϊκού περί του εις Σμύρνην Γυμνασίου». *The Gleaner*, 14, 69–76. <https://doi.org/10.12681/er.372>

**ΕΝΑ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΟ ΕΝΤΥΠΟ
Η «ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΣΜΥΡΝΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ»**

Προσθήκη στην «Ελληνική Βιβλιογραφία» καὶ σχόλιο

*** Α 1591** — Ἐξαίρεσις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος, Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου. Ἔτος Β'. Τμήμα Α. Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου. Πρὸς τὸν Α.Δ. εἰς Βιένναν. ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Ἀνάτυπο 0,250×0,392, σσ. 1-4. (Φωτοτυπικὴ ἀνατύπωση, ἐδῶ, στὶς σ. 73-76).

Καταλογογραφώντας τὴ βιβλιοθήκη ποὺ ὁ κύριος Ἀλέξ. Θ. Μπενάκης δώρησε τελευταῖα στὸ Κ.Ν.Ε. τοῦ Ε.Ι.Ε., εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἔρθω καὶ πάλι σ' ἐπαφὴ μ' ἓνα σημαντικὸ κείμενο τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνα, μ' ἓνα κείμενο ποὺ, μὲ τὴ μορφή τοῦ αὐτοτελοῦς ἐντύπου, ἐλάνθανε ἀπ' τὴν «Ελληνικὴ Βιβλιογραφία» τῶν Γκίνη - Μέζα.

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἔντυπο μὲ δική του σελιδαρίθμηση, 1 - 4, ἀνάτυπο ἀπ' τὸν Β' τόμο, ἔτος 1811-1812, τοῦ περιοδικοῦ Fundgruben des Orients (Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα) τῆς Βιέννης, σσ. 101 - 104 καὶ ποὺ ὁ Ν.Α. Βέης ἔκανε εὐχρηστο στοὺς μελετητὲς τῶν σχολικῶν πραγμάτων τῆς Σμύρνης ἀναδημοσιεύοντάς το ὁλόκληρο¹.

Ἡ «Ἐπιστολὴ» ἔχει τρεῖς ταυτόχρονες, σ' ἀπόσταση μερικῶν μόλις μηνῶν, ἐκδόσεις: στὰ «Ἀνατολικὰ Μεταλλεῖα», αὐτοτελῶς σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ τοῦ 1812²· στὸν τελευταῖο χωρὶς τίς πλούσιες ὑποσημειώσεις ποὺ τὴ συνοδεύουν στὶς δύο ἄλλες δημοσιεύσεις τῆς.

Διακρίνουμε ἀπ' αὐτὸ καὶ μόνον τὸ στοιχεῖο, μιὰ προσπάθεια πλατιᾶς προβολῆς, ἀπὸ μέρους τοῦ στρατοπέδου τῶν κοραϊστῶν, τῆς νέας, νεωτεριστικῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα σὲ μιὰ περίοδο διαμάχης μεταξὺ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου καὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, διαμάχης γιὰ τὴν ἐπιβολὴ ἑνὸς νεωτεριστικοῦ πνεύματος, ἑνὸς πνεύματος ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς παιδείας μὲ βάση τὰ δεδομένα ποὺ ἔρχονταν ἀπ' τὴ «φωτισμένη

1. Βλ. Ν.Α. Βέης, *Συμβολὴ εἰς τὰ σχολικὰ πράγματα τῆς Σμύρνης*, «Μι-

κρασιατικὰ Χρονικά» τ. Α', 1938, σσ. 210 - 217. 2. σσ. 30 - 34.

Ευρώπη». Γι' αυτό και τὸ θέμα τοῦ παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς, που σημειώνεται μὲ τ' ἀρχικὰ «Α.Δ.» καὶ τοῦ ἀποστολέα πού, στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα» καὶ στὸ ἀνάτυπο φέρεται ὡς «Β» καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῇ ὡς «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος», ἀποκτᾷ δευτερεύουσα καὶ μᾶλλον φιλολογικὴ σημασία. Δὲν θὰ ἐπιμείνω, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, στὸ θέμα αὐτὸ καὶ περιορίζομαι σὲ ὀρισμένες μόνον σύντομες σκέψεις.

Ὁ παραλήπτης, πού προφανῶς ἔχει γράψει καὶ τὶς ὑποσημειώσεις, πρέπει νὰ εἶναι λόγιος τοῦ κύκλου τῶν κοραϊστῶν, ἄνθρωπος μὲ πλατὺ πνευματικὸ ὀρίζοντα, μὲ μιὰ εὐρύτερη γνώση τῶν σχολικῶν πραγμάτων ὅχι μόνον στὴ Σμύρνη καὶ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὶς Παρίστριες Ἡγεμονίες. Τὸ νῆμα αὐτὸ τῆς σκέψης μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸν Δημήτριο Ἀθανασίου, ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, γνωστὸ ἀπ' τὶς ἀξιόλογες μελέτες πού δημοσίευσε στὸν Λόγιο Ἑρμῇ, ἐγκαταστημένο ἀπ' τὶς ἀρχές τοῦ ΙΘ' αἰῶνα στὴ Βιέννη, ὅπου πρκακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας. Ὁ Ν. Α. Βέης θεωρεῖ πὼς πίσω ἀπ' τὰ ἀρχικὰ «Α.Δ.» πρέπει νὰ κρύβεται ὁ Ἀναστάσιος Δουδοῦμης γνωστὸς ὅμως μόνον σὰν συνδρομητὴς διαφόρων ἔργων καὶ πωλητὴς βιβλίων, ἄνθρωπος ἄρα μικροτέρας πνευματικῆς ἀκτινοβολίας πού οἱ γνώσεις του ἴσως νὰ μὴν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ γράψει τὶς ὑποσημειώσεις ἀλλὰ κι οὔτε νὰ εἶναι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖο θὰ ἀπεθύνονταν ἡ ἐπιστολὴ πού γράφεται μὲ τὴ μορφή τῆς ἀπάντησης σ' ἐρωτήσεις τοῦ παραλήπτη γιὰ τὴ Σχολὴ τοῦ Κούμα καὶ τοὺς δασκάλους της.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀποστολέα θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω κι ἐδῶ μιὰ διαφορετικὴ ἀπ' τὸν Ν. Α. Βέη γνώμη. Ἀλλὰ πρῶτα μιὰ παρένθεση: Στὸ ἐπόμενο δεκαπενθήμερο τεῦχος τοῦ Λόγιου Ἑρμῇ³, δημοσιεύεται γράμμα τοῦ Κ. Μ. Κούμα, ἀναφερόμενο στὸ κείμενο αὐτό. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἤδη φράση τοῦ γραπτοῦ αὐτοῦ τοῦ Κούμα, «τὴν ἀπὸ τὰ Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐξαίρεσιν περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου ἀνέγνωσα κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας», συμπεραίνουμε:

Πρῶτον ὅτι ἡ «Ἐπιστολὴ τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου», μὲ τὴ μορφή τοῦ ἀνάτυπου («ἐξαίρεσις») κυκλοφόρησε στὸν ἑλληνικὸ χῶρο ταυτόχρονα μὲ τὶς δύο ἄλλες καὶ ὅτι τὸ ἀνάτυπο αὐτὸ ἔχει ὑπ' ὄψη του ὁ Κούμας. Καὶ δεύτερον ὅτι ὁ ὅρος «ἐξαίρεσις» εἶναι ἀντιγραφὴ ἀπ' τὴν κεφαλίδα τοῦ ἀνάτυπου: «Ἐξαίρεσις τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφομένου» κι ὅχι μετάφραση ἀπ' τὸν Κούμα τοῦ γερμανικοῦ ὅρου *Auszug* ὅπως ὑπέθεσε

ὁ Ν. Α. Βέης⁴ ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη του τὸ ἀνάτυπο.

Μὲ τὸ γραπτό του αὐτὸ ὁ Κούμας ἔρχεται νὰ ἐκθειάσει τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» πού τὸν θεωρεῖ «φιλογενέστατο καὶ καθ' ὑπερβολὴν ζηλωτὴν τοῦ φωτισμοῦ τοῦ γένους». . . «ἀξιέπαινον διὰ τὸν ἀγαθὸν ζῆλόν του», νὰ ἐπικυρώσει ὡς ἀληθῆ κι ἀκριβέστατα τὰ ὅσα λέγονται ἐκεῖ καὶ νὰ κάνει ὀρισμένες γενικεύσεις ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχολικὰ πράγματα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη γενικὰ στὸν ἐλληνικὸ χῶρο. Αὐτά, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ γραφόμενα ἀπ' τὸν ἀποστολέα τῆς «Ἐπιστολῆς» ὅτι ἔφθασε στὴ Σμύρνη ἀπ' τὴν Ὁδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης καὶ τὶς ἀκριβεῖς λεπτομέρειες πού μᾶς δίνει γιὰ τὴ Σχολή, πρᾶγμα πού μαρτυρεῖ μιὰ μεγαλύτερη χρονικὴ παραμονή του ἐκεῖ, γεγονὸς τὸ ὁποῖο δὲν τὸ κρύβει κι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ἐπιστολογράφος, ὀδηγοῦν κι ἐδῶ τὸ νῆμα τῆς σκέψης στὸ ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶναι μᾶλλον κάποιος δάσκαλος ἢ ὑποδιδάσκαλος τῆς Σχολῆς ἤ, γιὰ τὸ ὅχι, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κούμας. Ἐξ ἄλλου ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἐνισχύει ἔμμεσα τὴν ἀντίληψη αὐτὴ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀκριβῶς τὴν ἀποκρούει. Γράφει: «ἐπειδὴ δὲ ἐνδέχεται καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλοι νὰ νομίσωσιν, ὅσοι τὴν ἴδωσι, γέννημα, ἢ ἰδικόν μου, ἢ τινος τῶν συναδέλφων μου διδασκάλων τοῦ Γυμνασίου, κρίνω διὰ πολλοὺς λόγους ἀναγκαῖον. . .». Ὅσο γιὰ τὴν εἰκασία τοῦ Ν. Α. Βέη πῶς ὁ «Β» μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου θεωρῶ πῶς ἔχει ἐναντίον της τὰ ἐξῆς: τὸ 1811 ὁ Βασιλείου δὲν ταξίδευσε ἀπ' τὴν Ὁδησσὸ μέσω Κωνσταντινούπολης στὴ Σμύρνη καὶ πόσον μᾶλλον δὲν παρέμεινε ἐκεῖ ἓνα μεγαλύτερο χρονικὸ διάστημα. Βρίσκεται τὴν περίοδο αὐτὴ στὴ Βιέννη. Ἐξ ἄλλου κι ἂν ἦταν ὁ Βασιλείου γιὰ τὸ ν' ἀλλάξει τὸ «Β» τῶν «Ἀνατολικῶν Μεταλλείων» καὶ τοῦ ἀνάτυπου στὸ «ὁ φίλος σου Πολύκαρπος» τοῦ Λόγιου Ἑρμῆ ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τρία ἐντυπα — ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ δύο μὲ τὴν ὑπογραφή «Β» — κυκλοφοροῦν περίπου ταυτόχρονα καὶ στὴν ἴδια πόλιν καὶ ἀπευθύνονται, κατὰ πρῶτο λόγο, στὸ ἴδιο κοινὸ πού θὰ τὸν εἶχε κιόλας ἀναγνωρίσει;

Βεβαίως, ὅπως τονίσαμε καὶ παραπάνω, τὸ ὅλο θέμα τοῦ ἀποστολέα (ὅπως καὶ τοῦ παραλήπτη) εἶναι περισσότερο φιλολογικὸ καὶ λιγότερο οὐσίας. Κι αὐτὸ γιὰτί, ἄσχετα ἂν εἶναι δάσκαλος τῆς Σχολῆς τοῦ Κούμα ἢ ὁ ἴδιος ὁ Κούμας ἢ ἀκόμη ὁ Βασιλείου ἢ, κι ἀκόμη παραπέρα, ἂν εἶναι φτιαχτὴ ἢ «Ἐπιστολὴ» στὴ Βιέννη καὶ οἱ δημιουργοὶ της ἔβαλαν ἀπὸ κάτω τὸ Β(Βιέννη;) πού ὁ Γαζής, γιὰ λόγους πού δὲν

4. Ὡ.π., σ. 218, σημ. 3.

μπορούμε τώρα ν' ανιχνεύσουμε τὸ ἄλλαξε στὸν Ἑρμῆ, αὐτὸ ποὺ εἶναι βέβαιο εἶναι πῶς εἶναι γραμμένη ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ κύκλου τοῦ Κοραῖ ποὺ μὲ τὴν ταυτόχρονη τριπλῇ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», σὰν ἀνάτυπο, καὶ στὸν Λόγιο Ἑρμῆ, ἐπιθυμοῦν νὰ προβάλλουν μὲ κάθε μέσον τὸ νεωτεριστικὸ ἔργο ποὺ εἶχε ἀρχίσει, μέσα ἀπὸ μύριες δυσκολίες, νὰ παίρνει σάρκα καὶ ὅστ' αὐτὴ Σμύρνη (ὅπου τότε δίνονταν μιὰ καίρια μάχη μεταξὺ νέου καὶ παλίου) καὶ νὰ ὑπερφαλαγγίσουν, μὲ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις, τοὺς ἀντιπάλους τους, ποὺ, ὅπως γνωρίζουμε, εἶχαν ἀρκετοὺς ὁπαδοὺς στὴν αὐστριακὴ πρωτεύουσα, ἀλλὰ καὶ γενικότερα στοὺς κύκλους τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ εἶχαν ἥδη ἐναντιωθεῖ στὸ πνεῦμα τοῦ νεωτερισμοῦ.

Τέλος, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἰδιαίτερη σημασί' αὐτῆ καθ' ἑαυτὴν ἢ «Ἐπιστολή», ἡ δημοσίευσή της στὰ «Ἀνατολικά Μεταλλεῖα», θέτει ὑπὸ μελέτη κι ἓνα ἄλλο θέμα ποὺ δὲν εἶναι ἐδῶ ὁ χῶρος ἀλλὰ καὶ οὔτε πρόθεσή μας νὰ τὸ ἐξετάσουμε τώρα: τὸ θέμα τῶν ξένων ἐφημερίδων ποὺ οἱ Ἕλληνες τῆς Βιέννης διάβαζαν. Γιατὶ ἡ δημοσίευση τῆς «Ἐπιστολῆς» στὰ ἐλληνικὰ σὲ μιὰ ξενόγλωσση ἐφημερίδα δὲν στοχεύει ἀσφαλῶς τὸ ντόπιο ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῆς Βιέννης ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς ἐκεῖ ἐλληνικῆς παροικίας ποὺ τότε ξεπερνοῦσαν τὶς 4.000⁵.

Γιάννης Καρᾶς

5. Ὁ Ν.Α. Βέης, ὁ.π., σ.σ. 193-195
δημοσιεύει κατ'ἀλόγο τῶν Ἑλλήνων

συνδρομητῶν καὶ συνεργατῶν τοῦ
"Fundgruben des Orients".

I

Εἰς αἵρεσις τοῦ περιοδικοῦ συγγραμματος, Ἀνατολικά Μεταλλεῖα ἐπιγραφουμένου.

Εἶτος Β. Τμήμα Α.

Εἰς ἐπιστολὴν τινὸς Γραικοῦ περὶ τοῦ εἰς Σμύρνην Γυμνασίου.

Πρὸς τὸν Α. Δ. εἰς Βιένναν, ἐκ Σμύρνης τὴν 2 Μαρτίου 1811.

Δι' ἄλλης μου ἐπιστολῆς σ' ἐφανερώσα περὶ σπουδῆς τὸν ἀπ' Ὀδησσοῦ εἰς Βυζάντιον, εἰς καιρὸν χειμῶνος δεκάημερον διάπλουν μου, τὴν ἐκεῖ τριήμερον διατριβήν, τέ ἐδῶκε κατευθύνει με, καὶ τὴν εἰς τὸν τόπον τούτων ἐπαρέστην με. Ἡ ἐπαρέστησις αὕτη δὲν ἡλαττώσῃ, φίλε με, πανταπασιν εἰς τὴν ἑως τὰρα ἐντάλῃ διαμονήν μου. Ὁ χειμὼν εἶναι ἰδὼ μετριώτατος, συγκρινόμενος μάλις πρὸς τὸν τῆς Ἀλβρίας, τῆς ὀκτίας καὶ ἡ ἀνοιξίς αὕτη εἶναι τῷ χειμῶνι τῆς Σμύρνης χειμῶνος ἡμέτερος. Ἀντιπρόσωπος σήμερον ἡδὲλες φθνήξει τὴν εὐτυχίαν με, εἰάν, βρεχόμενος ἴσως αὐτόν, ἡ χιονισθόμενος, ἡ τρέμων ἀπὸ τὸ ψύχος καὶ τὸν παγετὸν, ἐμάνθαις τίσιν ἐτρίψῃς ἐγὼ, περιπατῶν εἰς τὴν παραθαλασίαν, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τῷ Μέλῳσι τοταμοῦ, πανήγυριν ὀφθαλμῶν ἔχων ὅποιαν αὐτοὶ ἡδέποτε ἔχετε. Ἡμέραι Ἀλκυονίδες, ἡ θαλάσσης λειοκύμων, ἡ γῆ κατάγραφος ἀπὸ ἄνθη, ἀμυλώμενα εἰς τὴν καλλονὴν με τὴν ἀμύμητον πόσιν. Δάνδρα πόλλὰ καὶ παντοδατὰ, τὰ μὲν φαῖθαλῃ, τὰ δὲ ἡδὴ με ἄνθη σολιζόμενα, καὶ ἐκ μέσων αὐτῶν λιγυρὰ ἀνθῶν ἄσπετα. Αἱ δὲ ἀκαλαὶ τῷ ξέφρῳ τινὲς, συμμέτρως ἀναψύχουσαι τὸ ποιεῖν, ἄλλοι ἀποδεικνύουσι τὴν τῷ λαμπροτάτῳ ἡλίῳ ἀκτίνα. Καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀφθονίας δὲ κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἡδονὴ δὲν εἶναι ὀλίγη. Ἐδῶ εὐρίσκεις πολλὰ καὶ καλὰ, ὅσα τρέφει γῆ καὶ θάλασσα. Πρὸ πάντων ὅμως μ' ἐνφραίνει τὸ τῶν ὁπωρῶν γένος, αἱ ὅσαι θαυμασίως προλαμβάνουσι τὸν συνήθη τῆς καρπογονίας ἐκάστου καιρὸν. Παρήλθον ἡδὴ ἡμέραι ὑπὲρ τὰς τριάκοντα, ἀφ' ἧς ἐραχνὴν καύμας χλωρῶς καὶ καλῆς. Μετὰ παρηγοροῦσι δὲ εἰς ὑπερβολὴν καὶ τὰ χρυσοῖδη ἔκδοκαλα, καὶ αἱ ἀφυλάκτοι, τὰς ὅσας ἔχεις, λῆς νομίζω, ὅτι τὰρα ἰδρῶσαντο ἐκ τῆς ἀμπελῶς οἱ πωλοῦντες. Ταῦτα, φίλε, συντόμως τὰ κατ' ἐμὲ.

Οἱ δὲ διδασκαλοὶ, ὅ, τε Κ. Μ. Κούμας καὶ ὁ Οἰκονόμος, περὶ τῶν ὅποιων κυρίως καὶ μάλιστα ἐρωτᾷς, ἐξ ἀκολουθοῦσι, τὴν ὅποιαν κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον ἤρχισαν πολλῶν καὶ καλῶν μαθημάτων διδασκαλίαν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον μὲν τῷ Κέμα λαγόμενον, κυρίως δὲ ὅν κοινὸν τῆς Σμύρνης Γυμνασίου, ὡς παρὰ τῆς κοινῆς συνεισφορᾶς τῶν Σμυρναίων καὶ τινῶν εἰς Σμύρνην παρεπιδημούντων φιλικῶν φιλοτίμως συντηρούμενον. Λέγεται ἰδιαιτέρον πρὸς ἀντιδιαβολὴν τοῦ μόνου ἐνιαυτοῦ ἑνα διαρκέσαντος κοινῷ Γυμνασίῳ, τὸ ἔκτον ἐκσκαῖον ἐκείθεν ὀφθαλμῶς, καὶ ἡ σκηνώρια τινῶν κατήγγισεν, ὡς παρὶ τῶν, ἀφ' οὗ σώζεται ἡ ὑπὸ τὴν ἐπιστολὴν τῷ διδασκάλῳ Χρυσάνθῳ παλαιὰ Σχολή. (α)

Τὸ νόμισμα εἶναι, ὅτι οἱ τότε καταβούωντες τῷ Γυμνασίῳ καὶ ἀποκαλοῦντες τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μαθηματικὴν ἀληθείαν διδασκαλίας, καὶ γυμνάσματα τάχα ἀσμεθίζοντες εἰς τὴν παρῶσαν τῷ ἔθνει πολιτικὴν κατάστασιν, διὰ τὰ καταβάλλουσι διὰ τῶν τοιούτων σικκιφανῶν τὸς ἀντικατασκευασμένους πρεσβύτας, τὸς καὶ το Γυμνάσιον συνεισφάσκει, οἰκισθόμενοι πανταχόθεν διὰ τὴν τοιαύτην κακότητα καὶ ἀσέβειαν τῷ Ἑλληνικῷ ὀνόματι κατάργησιν, ἄδουσι παλινφθίαν, καὶ ἐφεραν εἰς τὴν παλαιὰν Σχολὴν διδασκαλίας φιλοσοφίας καὶ μαθηματικῆς τὴν Θεοφίλον, (β) μαθητὴν τῷ Βενιμίν, τελειοποιούμεντον εἰς Ἰταλίαν καὶ εἰς Παρίσιον. Ταῦτα εἶναι τὰ ἀκταλέσματα τῆς ἐνεργημένης ἀναγεννήσεως τῶν Γραικῶν! Τοιαύτη ἡ τῷ κοινῷ γνῶμη (l'esprit public) τὴν ἐπὶ τὴν βίβηται ἑκάστος καὶ σέβεται.

Μὴ νομίζω δὲ, ὅτι ἡ σύστασις τῷ Θεοφίλῳ εἰς τὴν παλαιὰν Σχολὴν φέρει τινα κλύδωσιν εἰς τὸ ἰδιαιτέρον τῷ Κέμα Γυμνασίῳ διότι εἰς τὸτο φησὶν, ὡς καὶ πρότερον, ὑπὲρ τὸς 150 μαθητὰς. Καὶ μὲν Κέμας διδάσκει ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1810 τὴν Φυσικὴν ἐκ τῆς ὑπ' αὐτὴν ἐκδόσεως Σειρᾶς τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν ἱεραρχασιῶν, καὶ τὴν Μεταφυσικὴν τῷ Σοφίῳ εἰς τὸς τῷ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικά μαθήματα ἀκροαμένους, ἐπὶ ταῖς Στοιχείαις τῆς Μαθηματικῆς εἰς κλάσιν μαθητῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Οἰκονόμος (γ) δὲ μὲν κλάσιν μαθητῶν, ἀρχομένους εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διδάσκει Θεοκλῆδην καὶ Ἡρόδοτον καὶ τὸς Παρὰλλήλους Βίβας τῷ Πλατάρχῃ ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐκδόσεως τῷ δαιμονίῳ Κερῶ, βοηθεῖ δὲ καὶ τὴν παρὰ τῶν ἐπὶ τῶν μαθητῶν, διδάσκων τὸς τῷ πρώτῳ ἐνιαυτῷ τὰ φιλοσοφικά ἀκταλέσματα, Λογικὴν καὶ Γεωγραφίαν, τὸς δὲ μεγαλητέρας ἐκ τῶν μαθητῶν διδάσκει τρεῖς τῆς ἑβδομάδος τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἐρμηνεύει εἰς αὐτὸς κατὰ τὸ παρὸν τὸς Βίβας Κερῶ.

ηγή Νέωτος. Τὸς δ' ἄλλας μαθητὰς, κατὰ βαθμὶν τῶν διδασκάλων, διδάσκουσιν ἐρεῖν τέσσαρες ἐποδόσκαλοι, Ἀπολλῶν Σμερναῖος, Ἰωάννης Πελοποννήσιος, Ἀλεξάνδρος Ἰσκαρῖος, καὶ Δημήτριος Θεσσαλός. Πρὸς δὲ τὸς μικρὰς μαθητὰς διδάσκεται ἀπὸ τῆς ἐξουσίας, παρεκτὸς τῆς ἱερᾶς καθηκόντος, καὶ πρακτικῆς διδασκείας τῶν Γεωγραφικῶν πινάκων, μάλιστα τῆς Ἑλλάδος, συνδυασμένη μετὰ τὴν ἐπιτομὴν τῆς Γεωγραφίας, μεταφρασθεῖσαν καὶ ἐκδοθεῖσαν εἰς εἶδος χαρτογραφικῶν ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου εἰς τὴν Αὐστριακὴν Βιέννην κατὰ τὸ 1807 ἔτος.

Εἰς τὰς ἀναγνώσεις συρρέουσιν πάσης τάξεως ἄνθρωποι, καὶ πολλοὶ τῶν ἀλλογενῶν ἑσπεριῶν, καὶ τινες τῶν πρῶν συνεργησάντων εἰς τὴν καθάρσει τῆς Γυμνασίας τῆς κοινότητος. Πολλοὶ δὲ τῶν μαθητῶν περικύπτουσιν θαυμασίως, μάλιστα περὶ τὴν σύνθεσιν τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης (δ). καὶ ἂν οἱ Σμερναῖοι δὲν ἀπεκλύπτουν συνεισφέροντες διὰ τὴν συντήρησιν τῆς Γυμνασίας, εἴηαι ἐλπίδες ἔκ τῆς ἸΩΝΙΑΣ ΝΑ' ΛΑ' Μ' ΨΗ ΠΑ' ΛΙΝ ἈΔΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟ' ΦΩΣ Εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὴν διδασκαλίαν τῆς Φυσικῆς συνδίδουσιν πολλὰ πειράματα διὰ τῶν ἀξιολογωτέρων τῆς Φυσικῆς καὶ Μαθηματικῆς ὁργάνων. Παρεκτὸς δὲ τῶν μαθητῶν, ὑδονόμενοι καὶ ἄλλοι τῆς Σμύρνης κάττοι καὶ βλάπτουσι τοιαῦτα περιέργα πρᾶγματα, ὅσῳς γίνονται ἀξιολογοῦν τι πείραμα, συντρέχουσι τότε, ὅσες δὲν χωρεῖ ἡμεῖς ἂν τῇ Γυμνασίᾳ Σποῦ. Κατὰ τὴν καὶ Ἰωνιαρίᾳ, ἐπειδὴ ἐγένετο λόγος περὶ τῆς τοῦδατος ἀναλύσεως, συνῆλθον πλῆθος πολλὸν, καὶ ἶδον με θαυμασμοῦ τὰς ιδιότητας τῆς ὑδρογονικῆς ἀέρος, ἐνὸς τῶν φυσικῶν μερῶν τοῦ ὕδατος, καὶ μετ' ὀλίγας πόλιν ἡμέρας ἐξέστησαν, ἰδόντες τὰς τῆς ὑδρογονικῆς, καὶ ὅτι χαλκὸς ἐμβληθεὶς εἰς αὐτὸν, ἐκείνῃ τάχιστα μετὰ τερπνοτάτην καὶ ταχυτάτην φλόγα.

Εἰς τὰς πρὸ ὀλίγου γενομένας δημοσίας ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, παρεκτὸς πολλοῦ κλήθους τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης Γραικῶν, παρευρέθη πολλῶν καὶ ὁ τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἰππότης κύριος Ραβὸ (ἀνὴρ σφοδρὸς, καὶ περὶ τὴν Μαθηματικὴν μάλιστα δόκιμος) καὶ προβαλὼν τινὰς Μαθηματικὰς καὶ Μηχανικὰς ἀπορίας, ἔλαθεν ἐντελὺς ἱκανοποιητικὰς ἀποκρίσεις καὶ λύσεις, καὶ ἐθαύμασε τὴν ἐμπειρίαν τῶν Γραικῶν νεανίσκων.

Λυπεῖται ἡδὴ ἡ Σμύρνη, σεραμένη τὸν ἠθῆντα Ἰππότην, διαβάστα εἰς τὴν Αὐστριακὴν Ἰπποκρίαν Ἰασσίῃ, ἄνδρα καλοφρόνων καὶ φιλόκαλον, δαίξαντα καὶ πρὸς τὸ ἰδιαιτέρον τῇ Κέμᾳ Γυμνασίῳ ἐξαιρετοῦ ἔνθους καὶ ὑπεράσπιστον· ἐλπίζει ὅμως καὶ ἡ πόλις εἰς τὴν Γυμνασίαν, ὅτι θέλουν εὐρεῖ παρομοία προτερήματα καὶ διαθέσιν εἰς τὸν ἀνδραγαθὸν τῇ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν ἐξαφωκώθησαν παρὰ τῶν ἐνδοκίμησάντων λόγους ἀρετῆς καὶ εἰς ὕψος Κεραικῶν, καλῶς συντεταγμένοι, σκοπὸν ἔχοντες τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς τὸν ἔπαινον, ἐπὶ δὲ καὶ ἐγκρίματα τινα, οἷον Σωκράτης καὶ Σμύρνης, ὅχι ἀγνή. Ταῦτα δὲ ἤρσαν εἰς τὴν παρόντας τὸσον, ὥστε ἐγένετο κρέτος χειρῶν πολλῶν, ὡς εἰς θέατρον, καὶ πολλοὶ δὲ ἔπαινον τῆς παιδείας ἐκ τούτου κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν.

Μετὰ τὴν λήξιν τῶν ὑπονομῶν ἐξείλετο ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐφημεριδοῦς σας περὶ τῶν Βυζαντινῶν συσταθέντος Λυκείου, καὶ τὸ ἐκοινοποίησε εἰς πολλὰς. Ἐπρόξενησεν εἰς ὅλους τὸς φιλοκλέους μεγάλῃ χαρᾷ, εἰς δὲ τὰς τῆς ἐναντίας μεριδοῦς κατακλιθεῖν. Ἐπρόξενησεν ἀντιγράφειν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Εἶδε δὲ μνημόσυνον κατὰ δύναμιν καὶ ἄλλοι τὸν ἐνεργέτην τῷ γένει Ἰωνάτιον! (ε). Ἰγναίον!

B.

(α) Διὰ τὰ ἔχοντες ἰδεῖν καθαρωτέρην τῶν πραγμάτων, καὶ νὰ ἐξεύρωμεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὰς συνοφραντίας τινῶν, ἴσως καὶ αὐτοὶ καταβουώντων κατὰ τῶν συνησάντων τὴν Γυμνασίαν, καὶ θελήσαντων νὰ τὸ ἐνώσωσι μετὰ τῆς παλαιᾶς Σχολῆς, τὸ ποσοῦν νομίζουσι τινὲς ἀσυγχώρητον ἁμαρτίαν, μᾶλλον, φίλε, ὅτι ἡ παλαιὰ Σχολὴ ἐσυνέστη πρὸ πενήτην κατὰ τὴν ἐννοιάν. Ἰερὸς εἰς τις, ἀνὴρ πεκαυδευμένος καὶ καλοκἀγαθός, συνεργὸς ὀλίγους τινὰς εὐφρόν, ἐπρόκεινεν αὐτὴν ὑποκρινόμενος δὲ τινὰς τῶν καιρῶν ἐκείνη λυμπίαν, ἔβλεπε τὴν Σχολὴν ταύτην ὑπὸ τῆς προστάσεως τῶν Βρετανῶν, ἐκείνης τέσσαρας αὐτόνομος ἐπιστάτης, καὶ ὁρατοῦσιν νὰ ἐκλέγῃνται ἀλλοθι διαδόχους, οἱ τε ἐπίτροποι καὶ οἱ διδασκαλοὶ ὑπὸ τῶν κατὰ καιρὸς προκατόχων αὐτῶν πληρεξουσίων. Ἐκώρυσε δὲ ταῦτα καὶ διὰ πατριάρχικων διαταγῶν τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας.

Ταῦτα λοιπὸν ἐπεραινόντο μέχρι τινὸς κατὰ τὴν πρόνοιαν τῆς συστάσεως, καὶ ὥσπερ οἰοῦμαι ἡ Σχολὴ τῆς Σμύρνης, ὡς τι σύστημα κατὰ πάντα ἀνεξάρτητον ἐκ τῆς πόλεως. Κατὰ τὴν δὲ συμβῆσαν πυρκαϊάν ἡ οἰκδομὴ τῆς Σχολῆς ἐξηλείφθη· ἐξελίχθη δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ πρόσδοι. Ἐγένετο λοιπὸν παρὰ πολλὰ νῦν συνεισφορὰ, καὶ ἐκτίσθη ἡ Σχολὴ ἐκ νῦν λιθοκτίσις, ἐπικουρικῇ μὲν νέας προσόδους, καὶ ἐκπαιδευτῶν κατὰ καιροὺς δι' ἀφιερωμάτων τῶν ἀποθηκῶν τῶν καλοκἀγαθῶν ὁμογενῶν. Διῶριζοντο ἐπὶ τούτῳ νὰ περιερχόμενοι καὶ δῖσκειν εἰς τὰς ἐκκλησίας, διὰ τὴν αὐξάνουσαν αἰ πρόσοδοι τῆς.

Τοιοτρόπως οἱ Σμερναῖοι, λαβόντες τὸ ἐνδοξίμην παρὰ τῷ καλοκἀγαθῷ μακαρίτῳ Ἰεροθέῳ, ἐδείξαν ὅτι τὸν πρᾶξαν, ὅτι ἦσαν Ἑλλήνων παῖδες, καὶ ἀξίον νὰ ἔχωσι κοινὴν τῆς πόλεως Σχολὴν· ἀλλ' ἡμέλειται νὰ τὴν ἐμμελῇσι καὶ εἰς βᾶσεις ἀναλόγους, μεταβάλλαντες τὰς παλαιὰς τῆς ἰδιαιτέρας ἐκείνης Σχολῆς διατάξεις, καὶ τὴν

διόκησαν αὐτὴς. Ἡμελήθησαν δὲ τὸς ἐπὶ διαδοχαὶ ἐκείνης, ὡς διὰ τῶν πεισμάτων ἐπιπράτους, χάριν τῇ Σχολῇ μόνον εἰς ὅτε ἐξάτως ὁ Διμογερόντης τῶν πύλων, ἐξηρεφεύσιντες ἐκ τῶν Ἀντιγράφων τὸ σκεπτικὸν τοῦ αὐτοῦ Καραΐστικου, ὃς ἐθέλωνας τὰ μνησθῆσαι κατὰ τῶν Χίαν, ὡς Κολοκωτῶν, ἐνοικησάντων ἐκ τῆς Σχολῆς, ὁρῶντας καὶ τὴν φέρουσιν εἰς κατάστασιν ἀξίαν τῆς Σμύρνης, καταλείβουσιν αὐτὴν ὡφελῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὃς ἐξήτησαν κατὰ τὴν μέχρι τότε δεσποτικῶς διοικήσει τὰ τῶν Σχολῶν, ἐμὴν καταλείφουσιν ἐπιτροπῇ, λόγῳ περὶ τῶν πεπραγμένων. Ὅδε ἔφερον εἰς μέσον τὰς πρὸ πολλῶν ματαιωθίσσας διαπραγὰς, ὃς φερουσίνηντες ἐκ τῶν οὐκίαν τὸ συνεπικρίναι, ἀνεκκλήσιν τῶν ἐπὶ ἀλλοῖς καίτοι, ὃς εἰς ἄλλας περιστάσεις προσελθούσιν εἰς σύστασιν τῶν σχολῶν Βρετανικῇ προαίεσιν.

Ὁ ἴσχυος τῶν Βρετανῶν δὲν ἤθελεν εἶδαι βέβαια ἐπὶ Βρετανίας, ἐπὶ ἴσχυος, ἐὰν διαφθερῇ, καὶ παρῆλθε πρὸς τὴν ἐκδοχὴν εἰς τοιαύτην προοπτικὴν τιμῇ. Ἡ πολυχρόνιος δυσχέρεια κατέστρεψε τὰς Γραικὰς καὶ ἔχων χάριν τοιαύτης προοπτικῆς, καὶ γὰρ μὴ διακρίνων, ὅτι εἰς οὐκία δύνάτε περισσέει ἐντιμότερον καὶ συμφερότερον εἶναι εἰς ἑαυτὸς ἔκκευε καὶ συζητῆται καθ' ἑαυτὸ, προσαυτῶν οἶκον καὶ ἔχει ἔκκευε.

Τοις τοτρόπως, φίλε, προσημύωσαν αἱ παλαιαὶ διαταγαὶ εἰς νέα σύμματα, ἀπὸ ταῦτα συνεκρυστάθησαν μὲ ἱκανὴν μὲν προφύμην διὰ τὸ καλὸν, χωρὶς ἱκανῆς ἡμῶς πρόφηναι διὰ τὸ κοινὴν συμφέρον, ἐκείνῳ ἀντιπρὸς θεμελίωσιν. Ἐκ τούτου ἐγενήθησαν αἱ νέα παλαιὰ μεταξὺ παλαιῶν καὶ νέων Δημογεροντῶν, τῶν μὲν θαλλόντων τὸ κοινὸν καὶ τῆς κοινῆς, τῶν δὲ καταδρόμων καὶ μὴ ἀντιπρὸς ταῖς αἰ ἐκ προγόνων ὁρῶσθαι τῆς. Συμπέριε σὺ, φίλε, ῥῶθι τίς τῶν δύο μερίων ἔχει τὰ περισσώτερα δίκαια.

(β) Ὁ Κορναῦς ἐγνώρισε τὸν Θεοφιλον προσωπικῶς, ὅς φαίνεται, ὅτι τὸν εἶχαν εἰς ὑπὸληψιν, τὴν δὲ Κέ. μιν γνωρίζει ἐκ τῶν οὐτῶν ἐξέδωκε βιβλίαν, ἣ τὸν κρίνει ἔξιν τῆς Σμύρνης Διδάσκαλον εἰς τὰ Προλεγό. μενα τῷ Δ' Τόμῳ τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐξέμενεν λοιπὸν, ἔτι, ἢ φιλογονεῖς, ἀγαπᾷ ἢ τιμᾷ ἢ πῶς δύνῃ ἢ ἰδομεν πᾶς δέλοι δικαιώσει εἰ αὐτοὶ τὴν φιλίαν τῇ τιμῇ τῆς γεννησαμένης ἢ βρεφάμενης αὐτὸν Μητρίδα (κατὰ τὴν Κρήσιν) Σμύρνην, ἣ φέροισι εἰς ὁμοίαν τὴν συμβολὴν αὐτῇ Σμυρναίᾳ, διὰ τὰ συνή. σισαι τὰ κατὰ, ἢ νὰ εὐεργετησῶν ἀλλοτῶς τὸ ἔθνος, φερόισι εἰς πόλιν γενητῆς ἢ συμπαύσει τῶν καλῶν.

(7) Ὁ Οἰκονόμος ὅτος, ὁ ὅς Σαρματῆς τῆς Θετταλίας ὁρμημένος, εἶναι δεινὸς περὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, φιλοστράτη μάχης ἀνδραγαθὸς, καὶ ἐχθρῶς εἰς ὑπερβολὴν τῆς μνήης τὴ Κορῆν. Μερὲς τοῦ διδασκαλικῶν τῶ Γυμνασίου ἐπέλαρχον καὶ ἡμεῖς καὶ ὁ Παιστήτης, καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸν Ἰφικλῆα, ἐκλήθησαν ἀφ' αὐτῶν, καὶ μεταφύ αὐτῶν τῶν ἀλλοτρίων Συγκλητικῶν πολλοί, ἐνθροῖνοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ τὴν ἐκείνην. Ὁ διδασκαλὸς ὅτος, χωρὶς νὰ διατρέψῃ ποτὲ εἰς ἀλλοτρίαν, ὅγνην ἀγκρατῆς διφόρων γλωσσῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐτικητικῶν. Αἱ Ἀκαδημικαί, καὶ αἱ σφαῖραι τῆς Εὐρώπης ἤθελον εἶναι διὰ τὸ πνεύματός προφειδίσταται σάφει κατὰ τὴν τελευταίωσαν ἐξέσκησιν τῶν λαμπρῶν τοῦ προτερημάτων. Πρὸ πολλῶν καταγγίνεται εἰς τὴν ματάρρασιν τῶν Τραπεζιῶν τῶν Εὐρωπαίων. Εἶπε γὰρ ἰδοὺς ποτὲ τὸ φῶς τελειοποιήσεται.

[illegible]

(ε) Ποία κόλεις; ἔδωκεν νὰ εἰπῶ, ποία ἐ καλοῦμαι χώρα δὲν ἔδωκεν νὰ μνησθῇ κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς τ. Β. Κορείας. Τίς τῶν Ἀρχιερέων δὲν ἔδωκε νὰ μνησθῇ τὴν Οὐγγροβλαχίας Ἰνγρίτιον; Οἱ περὶ τοσοῦτοι τῶν ἀνδρῶν τῶν ὅμως παραφασμαδῶν ἐν ἀμαρτίαις, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὅταν ἐλλείπωμεν τὸ χρέος μας, ἢ ἀγνοοῦμεν, ὅτι πολλὰς κατασκευάζονται ἐς αὐτὰ τὰ ἀόριστα φαινόμενα, ὅταν αἱ ἀνθρώποι προστάσῃ με ὅλες τὰς τρέφουσας κατόρθωσιν τῶν δυνατῶν. Ἐξ ἐναντίας ἔχει μόνον τὰ δυνατὰ κατασκευάζονται διὰ τῆς ἀμειλείας, ἢ καταχρήσεως ἀκατόρθωτα, ἀλλὰ, ἐς αὐτὰ τὰ ἐμπράκτως ἐνεργήμενα, καταργῶνται. Τὸ Βσκορίσιον αὐτὸ εἶναι τὸ λόγῳ ἀποδείξις.

Ἡ εἰς Λύκειον ἔξω μεταμρφωθείσα αὐτὴ Σχολή ἦτο πρὸ πολλὰ πρὸς αὐτάρκειαν πεποιημένη, διὰ τὴν ἡμετέραν. Ὅτε ὁ πρῶτος Οὐγγερελαχίας Διούσης εἶχεν εἰς αὐτὴν ὅμην ἐνέχουσαν, ἐμπεριεχόμενον τὴν μακαρίτην διδάσκαλον Λάμπρον, ἐπὶ τῇ ἑκκλῆσι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἄλλοι Βασιλεῖς, τῶν καὶ τῶν ἡμετέρων.